Слово. Знак. Дискурс. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ століття. – Львів : Літопис, 1996. – С. 495–510. 14. *Скуратівський В.* Нельотна погода. Замість передмови та замість монографії / Вадим Скуратівський // Забужко О. Сестро, сестро. Повісті та оповідання. Видання друге. – К. : Факт, 2004. – С. 5–19.

Наталія Глушковецька,
аспірантка

ТВОРЧІСТЬ ШІСТДЕСЯТНИКІВ КРІЗЬ ПРИЗМУ ЛІТЕРАТУРНОЇ КРИТИКИ В.СТУСА (НА МАТЕРІАЛІ ЕПІСТОЛЯРІЮ)

У статті на основі аналізу епістолярної спадщини В.Стуса охарактеризовано особливості його літературно-критичних підходів до творчості окремих письменників-шістдесятників, зокрема І. Драча, Л.Костенко, М.Вінграновського, І.Світличного, В.Голобородька, В.Шевчука, І.Калинця, Г.Тютюнника.

Ключові слова: В.Стус, епістолярій, шістдесятники, творчість, літературна критика.

В статье на основе анализа эпистолярного наследия В.Стуса охарактеризованы особенности его литературно-критических подходов к творчеству отдельных писателей-шестидесятников, в частности И.Драча, Л.Костенко, Н.Вингранovского, И.Светличного, В.Голобородько, В.Шевчука, И.Калинца, Г.Тютюнника.

Ключевые слова: В.Стус, эпистолярий, шестидесятники, творчество, литературная критика.

In the article the features of V.Stus's literary-critical approaches to the work of the men of the sixties (I.Drach, L.Kostenko, M.Vinhranovskyi, I.Svitlychnyi, V.Holoborodko, V.Shevchuk, I.Kalynets', H.Tyutyunnyk) are analysed on the bases of his epistolary heritage.

Keywords: V.Stus, correspondence, the men of the sixties, creation, literary criticism.

Епістолярій В.Стуса є одним з основних джерел аналітичного розуміння його творчості. Листи практично не містять фактажу особистого життя, натомість – глибокий аналіз атмосфери часу, оцінка явищ літературного життя, реакція на політичні події, демонстрація широкого кола інтересів: літературні зацікавлення, філософія, мистецтво, мовознавство, музика тощо. Кореспонденції В.Стуса, перевершивши рівень звичайного буденного листування, являють собою «систему дзеркал, в яких відображується багатогранна індивідуальність поета» [3, 230]. Вони дають змогу дослідити добірне коло читацьких інтересів митця, демонструють рівень осмислення прочитаного, об'єднуючи невеликі за об'ємом літературні есе, різноманітні побіжні нотатки, міркування, здобуті на основі особистого життєвого досвіду.

Окремі аспекти ставлення В.Стуса до творчості шістдесятників були об'єктом наукового аналізу М.Коцюбинської [3, 4], М.Жулинського [2], Л.Тарнашинської [16], В.Просалової [9], Л.Ромащенко [10] та ін. Проте дослідження епістолярію поета як джерела вивчення літературної творчості сучасників все ще знаходиться в початковому стані.

Епістоли свідчать, що навіть в екстраординарних умовах неволі Стус ретельно відстежував літературну творчість сучасників, рекомендував новинки своїм кореспондентам. Поет мав декілька джерел надходження літератури:

передплатні видання, замовлення через відділення «Книга – поштою», «літературні передачі» друзів, особисті бібліотеки співкамерників та твори, переписані у листах. Коло його лектури головно окреслене такими передплатними виданнями: «Літературна Україна», «Поезія», «Всесвіт», «Новая и новейшая история», «Иностранная литература», «Вопросы философии», «Вопросы литературы», «Современная художественная литература за рубежом» тощо. В'язням було дозволено передплачувати радянську пресу і, як зауважує В.Овсієнко, «кожен старався забезпечитися якомога більшою кількістю, бо не знаєш, де ти, в якій камері будеш – мусив покладатися тільки на самого себе» [7, 188].

Епістолярні студії поета демонструють рецепцію творів як вітчизняних, так і зарубіжних авторів. Його читацькі уподобання корпорують твори українських (від Г.Сковороди, І.Котляревського до І.Драча, Д.Павличка, Л.Костенко та ін.), російських (А.Ахматова, Ю.Даніель), польських (Ю.Словацький, Г.Сенкевич, Б.Прус), німецьких (Й.В.Гете, Е.М.Ремарк, Б.Брехт, Т.Манн, Г.Бель, Б.Готфрід, Г.Стефан, Г.Енценсбергер, Е.Кестнер), американських (Е.Хемінгуей, І.Стоун, Д.Роберт, Е.Камінгс), англійських (Ч.Дікенс, Д.Байрон, Д.Джон, С.Спендер), японських (Я.Кавабата, К.Ое), французьких (Г.Флобер, А.Рембо, П.Лене, О.Бальзак, П.Елюар), австрійських (С.Цвейг, І.Бахман, Р.М.Рільке), бельгійських (Е.Верхарн), шведських (С.Лагерлеф) митців. Освоєння досвіду світової літератури стимулювало власні інтенсивні пошуки, викликало нові задуми, дозволяло виявити своє мистецьке «я».

Активне захоплення В.Стуса літературною критикою на початку 60-х років було викликане не тільки прагненням реалізуватися в атмосфері несприйняття його офіційними колами як поета, а й потребою відшукати себе саме в цій сфері літературного життя. Ще в студентські роки В.Стус проявляв неабиякі задатки літературного критика. Так, учасник літстудії Донецького пединституту, поет О.Орач згадував: «був поміж нас літстудієць, втрапити «на зуби» до якого було страшнувато й кортіло, бо він аналізував прискіпливо, детально, доказово, вимогливо, лишаючись при тому, сказати б, у межах делікатної доброзичливості» [8, 44]. В київський період життя В.Стус знову ж таки сприймався у своєму колі швидше як літературознавець, аніж поет, оскільки його рецензії та критичні статті «часом мали більший розголос, ніж його нечисельні поетичні добірки» [1, 10]. Тому вже ранні літературознавчі студії В.Стуса про М.Рильського, Г.Беля, Г.Лорку та інших сучасників стають своєрідним способом самоутвердження молодого автора та репрезентантом його художньо-естетичних критеріїв.

Зважаючи на такі професійні уподобання, не дивно, що однією з центральних тем багатофункціонального листування В.Стуса є літературна критика. Розглядаючи особливості критичної діяльності письменників, що міститься в листах, сучасні літературознавці диференціюють листи як жанр літературної критики і приватні листи з уміщеною в них літературною критикою [5, 237]. Епістоли В.Стуса можемо віднести до другої групи, позаяк у

них висловлено враження про художні твори, показані стосунки письменників між собою, віддзеркалена полеміка з рецензентами тощо.

Епістолярна літературна критика В.Стуса має певні особливості. Зокрема, чітко простежується індивідуальний стиль автора; вирізняється вільна та незалежна форма викладу критичних суджень; вражає оригінальність у потрактуванні літературних явищ; розкриті його пристрасті та антипатії. Увагу привертає той факт, що В.Стус зосереджувався на непересічних постатях і творах літературного процесу, які стимулювали його творчу уяву, викликали захоплення або протест.

Проте здійснити літературно-критичний аналіз епістолярної творчості В.Стуса без урахування екстралітературних чинників (суспільно-політичні події, соціокультурні реалії, мистецькі тенденції і т.д.) неможливо, адже вони безпосередньо впливали на явища літератури і, відповідно, мали тенденцію до віддзеркалення в епістолярії В.Стуса.

Літературно-критичний струмінь особливо виразний у листах табірного періоду, коли в'язень не міг брати повноцінної участі у літературному процесі, а епістоли були єдиним способом передати у «велику зону» думки, літературно-критичні зауваження, поезії. Отож, як вдало помітила М.Коцюбинська: «В умовах ґратованого існування жанр епістолярної рецензії набуває нового дихання. Автори листів, очевидно, розглядали їх як природне продовження своєї питомої діяльності – поетичної, перекладацької, літературно-критичної, як форму участі в літературному процесі людей позбавлених такої можливості» [4, 168].

Магістральною темою епістолярної критики В.Стуса є аналіз творчості сучасників. Діапазон оцінки В.Стусом творчого доробку шістдесятників досить широкий – від схвалення й толерування до цілковитого несприйняття й категоричного відкидання окремих персоналій. В оцінці творчості сучасників В.Стус намагався бути об'єктивним, перш за все характеризував твори за інтелектуальним та художнім рівнем. Виділяючи два рівні інтелектуальності: тиражовану (для прикриття інтелектуальної вбогості) та інтелектуально насичену (яка відчувається на всіх рівнях твору і в кожному творі автора), В.Стус стверджував, що «рівень інтелектуальності поета відбивається і в головній думці вірша, і в композиції, і в самому стилі» [13, 180].

Аналіз творчості сучасників дав можливість В.Стусові виокремити в літературній критиці 60-х років проблему авторської самосвідомості. Акцентуванню поета на проблемі творчої індивідуальності митця сприяло штудіювання філософії та «ще більше, ніж філософія і література, українських поетів «навчало життя» [6, 130]. Актуальність проблеми демонструють літературознавчі розвідки В.Стуса «Феномен доби (Сходження на Голгофу слави)», «До проблеми творчої індивідуальності письменника», «Най будем щирі…». Ця проблема знайшла своє широке віддзеркалення і в епістолярній спадщині митця, де Стус-критик постає цілком оригінальним та своєрідним. Він вражає глибиною та багатогранністю суджень, поліфонією естетичних оцінок, ерудицією та непересічністю думок.

Аналіз епістолярію письменника засвідчує, що найвиразніше ця проблема простежується у літературно-критичних оцінках І.Драча. Якщо ранні листи фіксують позитивне ставлення до творчості та особистості поета, то в епістолах, написаних після оприлюднення покаянного листа І.Драча (травень 1966 р.), в якому поет шкодував про свої зв'язки з дисидентами, виразно помітне розчарування: «Не знаю, як би я чувся на місці якого Драча. І чи витримав би – тобто, чи залишився б у сідлі» [12, 67]. Згодом нотки зневіри набувають характеру гострої, подекуди іронічної критики: «Первопочатки» Драчеві (Вітчизна, № 1, 72) – велике бознащо» [14, 15] (лист до дружини й сина від 15.02.1973 р.); або: «Прочитав у 4 числі Вітчизни добірку Драча. І стільки робленого, вимученого завважив – на кілька сторінок тексту – два-три живих рядки» [14, 368]. Не змінилося ставлення В.Стуса до творчості І.Драча і в останніх листах: «Драчеві вірші в Літературній Україні – то не шедеври. Прочитав я – і гірко стало за поета. Він, мабуть, уже потерпає перед читачем, бо сам знає, що його лодія – розсохлась, відколи він її витягнув із болота шістдесятництва. Доля його дописується трагічно. Боляче мені за нього, як боляче» [14, 483].

Тотожне бачення спостерігаємо у ставленні до творчості В.Шевчука. Епістолярна спадщина засвідчує, що погляди В.Стуса на його літературний доробок еволюціонували від захоплення до цілковитого несприйняття. Майже одночасно вони увійшли в середовище молодих київських інтелектуалів, проте шляхи їхні розійшлися, не перейшовши в діалог. В.Стус потрапив до «малої зони», де в абсолютно несприятливих для творчості умовах писав свої вірші, а В.Шевчук у важкі сімдесяті роки, коли його майже не друкували, абстрагувався від зовнішнього світу й продовжив працювати, як умів та міг. Листи демонструють, що спершу В.Стус цікавився та схвально відгукувався про творчість письменника: «кортить почитати Шевчука» [14, 108]; зрадів появі його оповідання «На вітрах»; шкодував, що якось «я грішний, ніколи надто не переймався його текстами» [14, 377]. Проте згодом звучить гостра критика: «Прочитав у «Літературній Україні» оповідання В.Шевчука (зветься, здається, «Сивий»). Воно трохи химерикувате, а ще більше – плитке. Небезпечна ж така стилістика: вона й душу може обмілити» [14, 404]; або: «По-старому не можу читати В.Шевчука (його повість у «Жовтні») – ніяк не подолаю його драглистого стилю» [14, 420]. Очевидно, В.Стус, який стежив за літературним процесом, головно черпаючи інформацію зі шпальт газет та журналів, побачивши на сторінках часописів появу значної кількості творів В.Шевчука після майже десятирічної перерви, прийняв його за відступника.

В.Стус-критик простежував й боляче сприймав втрату творчої індивідуальності одним із найулюбленіших поетів-сучасників – М.Вінграновським. Ранні епістоли В.Стуса фіксують сприйняття, схвалення та захоплення поетичним талантом та особистими рисами характеру письменника. У листі від 9.03.1964 р. до В.Дідківського В.Стус писав: «Зміна» показала, що він бухне і бухне. І все це добре. І все це не на рік» [12, 31]. Давав рекомендації синові щодо вивчення творчості М.Вінграновського, зокрема радив розпочати зі збірки «Сто поезій»: «Там Ти знайдеш добрі вірші. Я часто згадую його

вірші: «ні слів, ні сліз, ані колін – лиш горде горе тонкостанне» (здається, вірш зветься «Ніч Богуна», хоч це шматки тексту – що в збірці). Або: «і грає рабство в сурми золоті». Він дуже ніжний, я сказав би, непристойно ніжний, непристойно для мужчини ніжний (у наш час таку ніжність ховають, аби її не уразити об будення й бездушність). Але з цими рядками пов'язана моя молодість – моє 20-річне існування. Я думаю, що Тобі сподобаються його вірші» [14, 423]. Проте згодом (починаючи з 1966 р.) в епістолах домінує розчарування з приводу неспроможності Вінграновського протистояти та вирватися з лещат системи: «Бач, як ламається Микола від геніяльного до просто дешевого. Але я вірю в нього найбільше – він найчистіший талант» [12, 40]; або: «Прочитав «На срібному березі» М.Вінграновського – і боляче було. Київська прописка часом вадить талантові. Як і київські видавництва. Як і київське середовище» [12, 166]. Зрештою, у листі, датованому груднем 1983 р., звучить гостра критика: «Став читати збірку «Київ» Вінграновського – і розчарувався. Це ж вірші «мальчика, не мужа». Уся естетика – підліткова, а трибунність – сценічна» [14, 451].

Діаметрально протилежними були літературознавчі погляди В.Стуса на творчість Григора Тютюнника. У перших кореспонденціях автор досить стримано відгукувався про літературний хист письменника. Зокрема, у листі до рідних від 26.01.1973 р. В.Стус писав: «Прочитав гарне оповідання Тютюнника («Сліпий дощ») – прекрасна фактура довкола порожнечі, бо смисл – обцяцьковування дозволених закутів. Тут є програма, як у комп'ютері» [14, 44]. Стус натякав на поклоніння чиновницькому диктату. Такі думки, поряд із чисто професійними враженнями від прочитаного оповідання, очевидно, були викликані й фактом появи на шпальтах газет і журналів творів письменника, а також перемогою у низці конкурсів. Проте, невдовзі тональність і зміст суджень В.Стуса про літературний доробок Тютюнника еволюціонують до лаконічної похвали. Як-от, у листі до дружини й сина від 26.01.1982 р. він радить прочитати повість Тютюнника «День мій суботній», вважаючи, що вона має сподобатися Дмитрові, так як «геть жваво написана» [14, 416]. Власні ж враження від твору В.Стус передав такими словами: «досить сподобався свіжістю своєю прозовий текст Григора Тютюника». Одначе така, не надто емоційна оцінка знайшла продовження у цілковитому захопленні: «він – чистий варіянт Шукшина Василя – і не бідніший, ні» [14, 412].

Особливою сторінкою епістолярної літературної критики В.Стуса є аналіз творчості «братів по духу», яких об'єднувала єдина система ціннісних уявлень та понять про громадянський обов'язок, Україну, мову. У ставленні митця до їхніх творів відчувається глибоке розуміння та позапросторова комунікація. Передусім це простежується в епістолярному діалозі В.Стуса та І.Світличного, між якими, за твердженням дружини останнього, існував духовний зв'язок [11, 138]. Переписка між поетами зародилася ще до ув'язнення у 1969 р. та тривала до 1981 р. Звичайно ж, вона не могла бути повноцінною в умовах табору, проте, допоки цензура пропускала листи, митці вели прямий діалог, надсилаючи вірші та переклади, а після посилення цькування органами держбезпеки, які знали про дружні стосунки між дописувачами, – контактували, передаючи

повідомлення в листах до дружин. В.Стус вважав І.Світличного однією з найчесніших і найсвітліших постатей у тогочасній радянській літературі, високо цінував його художній смак, кваліфіковані літературно-критичні оцінки творів.

У листах В.Стуса другої половини 70-х рр. зафіксоване захоплення фактом повернення І.Світличного до поетичної діяльності, яку той, поступаючись місцем молодій генерації, покинув, зосередившись на роботі літературного критика: «На превелику радість мою, кожна подача Іванових віршів сповнює мене вдячністю до благословенної Перми, яка змусила-таки Івана до писання віршів, які він, на жаль, покинув був десь на початку 60-х рр.» [12, 129]. Підкреслюючи позитивний вплив ув'язнення, де в специфічних умовах самотності та своєрідної ізоляції, поетичний голос І.Світличного зазвучав по-новому, В.Стус констатував у листі до друзів: «І заговорив сам. І ні на йоту – пози (а як поетові хоч трошки – без пози?), чесно, розумно, без надриву, голосом згори – мовляв, зле, геть зле, але ногами совати – не будемо. І – мова славна (стилістика), така сьогоднішня, така пружна, ощадна, гола геть. Без докучливих шмаркатих поетизмів, без дистиляції: житній зеківський глевкий хліб, грубою сіллю присолонений!» [12, 130].

Ще одним ув'язненим шістдесятником, з якого Перм зробила «високого класика» [12, 154], був І.Калинець. Збереглося 2 листи В.Стуса до І.Калинця, з яким Василя пов'язували дружні стосунки, а в решті випадків повідомлення передавалися через дружин. Аналіз листів дає змогу констатувати, що В.Стус з інтересом стежив за творчістю поета, захоплювався віршами, але не до вподоби був йому вінок сонетів «Сковорода»: «На жаль превеликий, я не захоплений його Сковородою, як Їван (у Івана – ширше, місткіше серце, ніж у мене, отож, я, певне, грішу проти Ігоря). Але коли б сусідування з Іваном опростило стиль Ігорів – як би то було добре!» [12, 131]. Примітно, що В.Стус, філософсько-інтелектуальна манера поезій якого часто вимагає у читача повного розумового занурення у духовний світ автора, визнав надто складний стиль письма Калинця. Водночас лист від 15.05.1978 р. фіксує патетичну оцінку віршів поета, написаних в ув'язненні: «Вірші Ігоря мене дуже втішили. Його герметизм не витримав пермського іспиту – і Муза вирвалася на волю! Дуже радий» [12, 146].

Листи рясніють спогадами про самобутнього поета, товариша В.Стуса зі студентських років – В.Голобородька, який увійшов у літературу в шістдесятих роках, проте твори його поширювалися в основному через самвидав, оскільки ім'я його було під забороною. Високо шануючи В.Голобородька як поета, В.Стус ознайомлював київську еліту з його віршами; намагався допомогти у друці творів (надіславши В.Чорноволові вірш «Буде золото у золоті», просить: «Коли можеш – надрукуй у своїй теперішній газетці» [12, 47]); самостійно передруковував його вірші: «Я передрукував його вірші (коло 40), відібрані ним для обговорення» [12, 69]; підтримував морально у скрутні часи замовчування: «Я думаю, що ти вже будеш от-от. Бо ж автор такого великого «Летючого віконця». Їй-богу, Василю, в тебе вже більше за двотомовик М.Бажана. Правда, поки що в тебе нема літературно-критичних статей, віршів

про ..., доповідей на пленумах, памфлетів і т.і. Ти ще не академік і не редагуєш УРЕ, але коли взяти чисто вірші – то в тебе не менше за Миколу Платоновича» [12, 64]; давав поради: «читав твою книжку, все так само, де-не-де – коректорські вади чи невчитання, щось – помилково перенесене зі збірки до збірки, а всього – 233 стор.» [12, 64]. Будучи в ув'язненні, продовжував перейматися долею В.Голобородька, вважаючи її складнішою від власної: «Сушаться кияни, що я збавляю здоров'я на цій клятій роботі. А чом не сушаться Василем Голобородьком, що давно вже шахтарює? Певне, й вірші пише» [12, 148]. Таким чином, у листах простежується позитивне, дещо захоплене сприйняття В.Стусом творчості своїх товаришів. Близькість із ними, спільна життєва позиція, національні ідеали, безумовно, позначалися на ставленні Стуса-критика до їхньої літературної діяльності.

У листах та критичних розвідках В.Стуса однією із ключових є тема гендерного дискурсу. Вірогідно, що роздуми про гендерне забарвлення літератури були викликані освоєнням досягнень зарубіжної психології, зокрема праць Ф.Ніцше, К.Юнга, О.Вейнінгера та ін. Спостереження поета за проявами фемінності у творах сучасних представників літератури стали основою для пошуку свого творчого шляху, конструювання своєї ідентичності. В листі до дружини і сина від 1.06.1981 р. знаходимо глибокий аналіз збірки Л.Костенко «Циганська муза». Здійснюючи її літературно-критичний аналіз, поет екстраполює одержані висновки на визначення сутності поетичної творчості загалом: «Циганська муза» дійшла до мене. І так само вподобав її. Хоч ставлення до цілої збірки – не абсолютно схвальне. Добре, що поповнила теми поезії. Так, особливо мені до душі тема Музи – жінки. Мені здається, що Україна – вся жіноча, жіночна. Що українські чоловіки не на рівні геніяльного жіноцтва свого (дуже прошу – не сприймати це просто як галантність). Українські пісні – все жіночі голоси. А чоловічі – чого вони варті – в гамі почуттів, настроїв, почувань? Справді, це муза Безчоловіча, безлицарна; туга її – жіноча. Сила її – жіноча. Мужність її – жіноча так само. А що ж чоловіки?» [14, 377]. Отже, В.Стус констатує домінуючу роль представників жіночої половини письменства і депривацію чоловіків.

Водночас у епістолах В.Стуса спостерігається виважене, далеке від ідеалізації чи критиканства бачення творчості Л.Костенко. Високо цінуючи поетичний і громадянський феномен поетеси та розуміючи умови замовчування, в яких їй доводилося творити, В.Стус у листі до друзів від 21.11.1977 р. писав: «Бідна Ліна намовчалась, наїлась гіркої тиші – появилася збіркою, де сліди втрат чималі» [12, 130]; або: «Від збірки Лініної я не в захваті, на жаль. Проте ковтнув її одразу ж (такий сюрприз!)» [12, 132]. Епістоли В.Стуса до дружини від 9.02.1981 р. містять перелік віршів поетеси, які були найбільше до вподоби В. Стусу: «Щасливиця, я маю трохи неба», «Не треба класти руки на плече», «Розвиднилось траві», «Маркова скрипка», «Буває мить якогось потрясіння», «Німе кіно – оця моя стіна». Водночас поет розмірковував над їхньою літературною цінністю: «все – різносусідує. Є прекрасні рядки, є слабіші. Хоч суть не в цьому; надто природнім голосом вона заговорила – що тепер робити каліфам на мить? Що робити каннібалам од

літератури? Справді – велика дяка, що в музи такі обраниці» [14, 358]. Не все сприймав і поціновував В.Стус у «Марусі Чурай», проте ставив її на щабель вище від лірики поетеси: «Вірші її – трохи не те, що роман про Чурай. Стильово. У Чурай – дозріла стилістика. А в ліриці – черезсмужжя…» [14, 358].

Дослідження літературно-критичного доробку В.Стуса, висловленого на сторінках епістолярію, дає змогу визнати аксіоматичність твердження М.Жулинського, що певна різкість і категоричність суджень В.Стуса про Л.Костенко, М.Вінграновського, І.Драча, Г.Тютюнника, В.Шевчука пояснюється «глибиною тієї прірви насильного відчуження, яка пролягла між долею ув'язненого, жорстоко, несправедливо відторгнутого від найсвятішого для нього – від творчості і долями його колег, які залишилися, там, у Києві, звідки їхні голоси на захист несправедливо осуджених режимом не долинали до тюрм і концтаборів» [2, 612]. Через те В.Стусу була найближчою творчість І.Світличного, В.Голобородька, І.Калинця, які, попри деякі розбіжності у поглядах, працювали у тому ж напрямку, тобто поезія їхня була ускладненою, європейськи зорієнтованою, зі свідомим прагненням «перекодувати національне інтернаціональною мовою світової культури» [15, 50].

Таким чином, епістолярна спадщина може слугувати цінним джерелом для з'ясування літературознавчих поглядів В.Стуса на творчість представників шістдесятництва. Аналіз літературного доробку сучасників, доля яких була помережана знаковими історичними та літературними подіями, допоміг В.Стусу простежити напрямки розвитку української літератури, переглянути і переусвідомити сприйняття загальновизнаних майстрів слова.

1.*Дзюба І.* Свіча у кам'яній пітьмі / І.Дзюба // Стус В. Палімпсест: Вибране. – К.: Факт, 2003. – С.7-32. 2.*Жулинський М.* Слово і доля: Навч. посібн. / М.Жулинський. – К.: А.С.К., 2002. – 642 с. 3.*Коцюбинська М.* Епістолярна творчість Василя Стуса / М.Коцюбинська // Стус В. Твори: у 4 т., 6 кн. – Львів: Просвіта, 1997. – Т. 6 (додатковий). – Кн. 2: Листи до друзів та знайомих. – С.218-240. 4.*Коцюбинська М.Х.* Листи і люди: роздуми про епістолярну творчість / М.Х.Коцюбинська. – К.: Дух і Літера, 2009. – 584 с. 5.*Літературознавчий* словник-довідник / за ред. Р.Т.Гром'яка, Ю.І.Коваліва, В.І.Теремка. – К.: Академія, 2007. – 753с. 6.*Мазоха Г.* «Між співами тюремних горобців» (Багатофункціональні листи українських письменників з неволі 70-80-х рр. XX ст.) / Г.Мазоха // Науковий вісник Чернівецького університету. Серія: Слов'янська філологія. – 2006. – Вип. 276-277. – С.128-133. 7.*Овсієнко В.В.* Світло людей: мемуари та публіцистика / В.В.Овсієнко. У 2 кн. Кн.1. – 2-ге вид. доп. – Харків: Харківська правозахисна група; К.: Смолоскип, 2005. – 352 с. 8.*Орач О.* Вибір / О.Орач // Не від любив свою тривогу ранню… Василь Стус – поет і людина: спогади, статті, листи, поезії / [упоряд. О.Ю.Орач (Комар)]. – К.: Укр. письменник, 1993. – 400 с. 9.*Просалова В.* Проблема естетичного самовизначення в літературознавчих студіях В.Стуса / В.Просалова // Актуальні проблеми української літератури і фольклору: наук. зб. / [редкол. С.В.Мишанич (відп. ред.) та ін.]. – Донецьк: Видавництво Донецького національного університету, 2001. – Вип.6. – С.192-199. 10.*Ромащенко Л.* Шістдесятники і шістдесятництво в епістолярії В.Стуса (за матеріалами збірки «Листи до сина») / Л.Ромащенко // Наукові записки. Серія «Філологічна». – Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2011. – Вип. 21. – 392 с. 11.*Світлична Л.* Хресні побратими /Л.Світлична // Сучасність. – 1998. – №7-8. – С.138-154. 12.*Стус В.* Твори : у 4 т., 6 кн. / В. Стус. – Львів: Просвіта, 1997. – Т.6 (додатковий). – Кн. 2. – Листи до друзів та знайомих – 263 с. 13.*Стус В.* Твори: у 4 т., 6 кн. / В. Стус. – Львів: Просвіта, 1997. – Т.4. – Повісті та оповідання. Незакінчені твори. Сценарії. Літературна

критика. Заяви, публіцистичні листи та звернення. З таборового зошита. – 543 с. 14.*Стус В.* Твори: у 4 т., 6 кн. / В. Стус. – Т.6 (додатковий). – Кн. 1. – Листи рідних. – Львів: Просвіта, 1997. – 495 с. 15.*Стус Д.* Василь Стус: життя як творчість / Д.Стус. – К.: Факт, 2004. – 368 с. 16.*Тарнашинська Л.* Презумпція доцільності: Абрис сучасної літературознавчої концептології / Л.Тарнашинська. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 534 с.

Людмила Анісімова,
викладач

МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ТЕРМІНОЛОГІЧНІ ЗАПОЗИЧЕННЯ У ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВІ: ДОСВІД ТЕОРІЇ ЧИТАЦЬКОГО ВІДГУКУ

У статті досліджено історію та особливості міждисциплінарних термінологічних запозичень представниками американської теорії читацького відгуку (1960-х – перша половина 1980-х рр.) в контексті загальної тенденції до міждисциплінарності у світовій науці й культурі.

Ключові слова: теорія читацького відгуку, міждисциплінарні термінологічні запозичення, американська літературна критика і теорія, терміни з філософії, психології, історії наук, лінгвістики й антропології.

В статье исследовано историю и особенности междисциплинарных терминологических заимствований представителями американской теории читательской реакции (1960-е – первая половина 1980-х гг.) в контексте общенаучной и культурной тенденции к междисциплинарности.

Ключевые слова: теория читательской реакции, междисциплинарные терминологические заимствования, американская литературная критика и теория, термины из философии, психологии, истории науки, лингвистики и антропологии.

The article deals with the history and peculiarities of interdisciplinary terminological adoption in American Reader-Response Theory (from late 1960th to early 1980th) in the context of general tendencies and trends to interdisciplinarity in science and culture.

Keywords: Reader-Response theory, interdisciplinary terminological adoption, American literary criticism and theory, terms from philosophy, psychology, history of science, linguistics and anthropology.

Сучасна теорія літератури є частиною більш загального культурного явища, знаного як «інтерпретаційний поворот» («interpretive turn»), яке спричинило революцію у багатьох галузях знань, а не лише у гуманітаристиці.

У потрактуванні Ю.Б.Борєва (ще у далекому 1985 р.), інтерпретація є основою розуміння тексту, яка охоплює всі види комунікації та всі можливі семіотичні системи [1, 40]. Тобто, інтерпретація виходить за межі традиційної герменевтики й поширюється на інші види діяльності людини. У своїй книзі «Теорія художнього сприйняття і рецептивна естетика, методологія критики і герменевтика» науковець цитує Ґ.Кюнга: «Музикант інтерпретує музичний твір, який він виконує, літературний критик – твір теперішньої літератури, перекладач – думки, висловлені мовою оригіналу, мистецтвознавець – картину, математик – формулу» [1, 40]. Лише в результаті творчого процесу інтерпретації, на думку Ю.Б.Борєва, приходить розуміння, яке і є її метою.